

KRIMINOLOGI SOM NATIONALT MODARBEJDE¹

Af FLEMMING BALVIG

Huset hvor manden
hængte sig og først
blev fundet et par måneder efter
da postbudet kom med
kvartalsregninger fra
telefonselskabet
står stadig tomt.
Der er én der kører forbi
hver dag. Han venter på
at arvingerne skal indse
at sådan et hus
kan man ikke sælge
til den pris.²

Amerikanske og europæiske
samfundsforskere har
gennem spørgeskemaundersøgelser konstateret, at en stor
del af befolkningen, især ældre,
føler sig stærkt fremmedgjorte
og tingsliggjorte over for sam-
fundsudviklingen. Problemet synes,
sammen med social isolation, at ek-
sistere i alle stater og lande.³

INTERNATIONAL! – Det er et plus-ord; et ord med meget stærk positiv værdiladning.

SAMARBEJDE! – Det er et andet plus-ord; det er også et ord med meget stærk positiv værdiladning.

Og når man så sætter det sammen, så det bliver til INTERNATIONALT SAMARBEJDE, så taler vi om noget, der er så positivt og selvfølgelig, at det næsten bliver helligbrøde blot at forsøge at overveje, om det nu også er så entydigt positivt.

INTERNATIONALT SAMARBEJDE – at arbejde sammen udad – er synonymt med fremtiden; aktivitet; nytænkning; kreativitet; det at være med hvor det sker; det progressive; det endelige mål; det rigtige; det nødvendige.

Modsætningen, som jo må være NATIONALT ARBEJDE eller endog NATIONALT MODARBEJDE – altså at arbejde imod indad – er synonymt med noget fortidigt; destruktivt; på en gang reaktionært og revolutionært.

Som provokation ville det måske have bedst effekt, hvis jeg tilkendegav total afstandtagen fra internationalt samarbejde inden for kriminologien og derved bekendte mig som tilhænger af det reaktionære, det fortidige og det romantiske. Da jeg imidlertid ikke tror, at jeg ville kunne gennemføre en sådan provokation på ægte vis, vil jeg i stedet for erklære, at jeg – naturligvis – er en varm tilhænger af internationalt samarbejde inden for kriminologien, og at jeg da i øvrigt også i betydelig udstrækning selv har involveret mig i og til stadighed er involveret i dette internationale arbejde i form af konkrete forskningsprojekter, deltagelse i internationale komiteer, råd, informationsudveksling osv.

Men jeg vil så tilføje, at jeg ikke blot ser en række problemer med at få det internationale samarbejde til at fungere, men også dybtgående og betydelige problemer af principiel karakter i kølvandet på, at det fungerer – altså som en konsekvens eller integreret del af det internationale samarbejde som sådan.

Det er nemlig min opfattelse, at kriminologers primære og grundlæggende arbejdsopgave og funktion er *nationalt modarbejde*.

Med det mener jeg to ting:

For det første, at kriminologerne først og fremmest bør foretage deres dataindsamling, deres forskning, i og omkring det samfund, hvori de befinder sig, dvs. at de har et nationalt udgangspunkt.

For det andet, at kriminologerne først og fremmest formidler deres forskningsresultater tilbage til det umiddelbart omgivne samfund, og dette ikke i form af teknokratiske svar, men i form af irriterende, udfordrende *spørgsmål*, altså ikke med et udgangspunkt som samfundets medarbejdere, men som, i en vis forstand, modarbejdere.

Det er vanskeligt at finde et ord eller begreb der kan give en dækkende beskrivelse af det alternativ til internationalt samarbejde, jeg gør mig til talsmand for i denne artikel. Nationalt modarbejde giver let forkerte associationer; nærhedsforskning er just heller ikke specielt rammende.

Den danske forfatter Jacob Jonia har i en analyse af 90'ernes litteratur introduceret begrebet *periferisme* som et forslag til, hvordan postmodernismens afløser bedst kan beskrives, og det dækker måske også meget godt den reaktion mod internationalismen, jeg efterlyser.

Karakteristisk for periferismen, eller entropismen som den er blevet døbt i det meste af den angelsaksiske verden, er et manglende centrum. I stedet får vi, og bør

vi have, et utal af centrum'er, ligesom i buddhismens myte om Indras net, hvor hvert punkt er nødvendigt og hvor ingen del sådan set er vigtigere end andre.

Jean Slater, der er en amerikansk repræsentant for periferismen eller entropismen, har udtrykt det på den måde, at dér hvor du er, er det vigtigst at være, for hvis du ikke skaber dig selv som centrum, så vil du gå under eller blive sindssyg.

En vigtig pointe i periferismen er den vurdering, at den gennemteknologiserede og genneminternationaliserede verden er blevet uforståelig og ubegribelig, hvorfor den må erobres på ny og dette må og kan kun ske fra samfundets periferi og bund og ikke fra dets centrum og top. Det er i en sådan generobringsplan omkring samfundets og livets forståelighed og mening, jeg ser og mener kriminologerne har deres vigtigste rolle.

Kriminologerne skal være deres samfunds og lokalsamfunds spejl, men ikke bare spejl der passivt reflekterer hvordan samfundet ser ud. Det skal derimod være troldspejl, der fremhæver skjulte sider af samfundet og som stiller spørgsmålstegn ved samfundets umiddelbare udseende.

Efter min opfattelse skal kriminologiske forskere eller kriminologisk forskning først og fremmest være national. Norske kriminologer skal være norske, finske kriminologer finske osv. Jeg gider ikke tale med eksempelvis en svensk kriminolog, der ikke kan fortælle mig noget systematisk, dybt og originalt om kriminalitet og social kontrol i Sverige. Eller for at fjerne de lidt negative vibrationer ordet *national*, kan afstedkomme, kunne man sige, at de skal være nærhedsforskere. Det er forpligtelsen til først og fremmest at bidrage til det specifikke samfunds begribelighed for den enkelte borger i det samfund hvori den pågældende kriminolog bor og arbejder. Udgangspunktet for den enkelte forsker er denne forskers eget samfund, ikke bare nation, men også lokalsamfund. En kriminolog, der ikke kan sige noget meningsfyldt og dybt om sociale afvigelser, sociale problemer og social kontrol i det lokalsamfund, hvori han eller hun bor, bør overveje at beskæftige sig med noget naturvidenskabeligt i stedet for noget samfundsvidenskabeligt.

Formuleret en smule stikordsmæssigt er min opfattelse af det nationale samarbejde som kriminologernes primære arbejdsfære især baseret på følgende fire forhold:

For det første, at dette er selve forudsætningen for et meningsfyldt internationalt samarbejde.

For det andet den særlige karakter som samfundsforskning har (som en disciplin, der ligger nærmere humaniora end naturvidenskab).

For det tredje min demokratiopfattelse af kriminologernes funktion (formuleret lidt klichéagtigt: som folkets hjælpere).

Op for det fjerde en almen demokratiopfattelse, der baserer sig på, at stabile og gode samfund opstår og bør opstå nedefra.

Jeg må tilstå, at jeg i stigende grad er blevet chokeret over at møde kriminologer fra andre lande, der ved så lidt om deres egne samfund og som er i stand til at fortælle så lidt om kriminalitet og reaktionerne herpå i deres samfund og lokalsamfund; og hvor det lidt de ved er af indirekte karakter: Det er baseret på, hvad andre har fortalt dem eller det er baseret på indirekte forskning, hvor forskeren ikke selv er i direkte berøring med det der forskes i. Enten fordi forskningen udføres af assistenter og ikke af forskeren selv og/eller fordi forskningen baserer sig på indirekte kilder såsom statistikker og registre, interviews foretaget af andre, udsendte spørgeskemaer osv. Det er bemærkelsesværdigt, hvor sjældent det er at møde kriminologerne (herunder undertegnede!) i fængslerne, på politistationerne, på behandlingscentrene, i folketinget, i skolegårde, på gaden eller hvor det nu er det virkelige liv foregår.

Senest og stærkest har jeg oplevet den afstand, der kan være mellem kriminologerne og deres egen umiddelbare samfundsmæssige virkelighed, under to længere forsknings- og studieophold i USA (i 1991 og 1993).

Ottar Brox har i en artikel om samfundsvidenskab og politik (i Festskrift til Gudmund Hernes, 1991) karakteriseret amerikanske økonomer og kriminologer som verdens bedste.

Temaet for min forskning i USA var kriminalitetens betydning for den amerikanske hverdag, et tema der vel må betragtes som en central kriminologisk problemstilling? Ikke desto mindre havde jeg overordentlig svært ved at finde materiale og oplysninger herom hos »verdens bedste kriminologer«. Der var ikke meget andet at hente end en række spørgeskemaundersøgelser, hvor et begrænset antal mennesker var blevet stillet et yderst begrænset antal spørgsmål om deres angst for kriminalitet. Nærmest fraværende var og er på den ene side mere makrosociologisk orienterede analyser af de betydelige strukturelle byændringer kriminaliteten og forestillingerne om denne har forårsaget og på den anden side mikroorienterede analyser af hvad kriminaliteten og forestillingerne herom betyder for de enkelte amerikanere døgnets 24 timer, såsom hvilket tøj de tager på om morgenen, hvordan de kigger på andre mennesker, hvor de holder deres hænder osv. osv.

Det er ikke kun humoristisk ment, når jeg vil hævde, at det i mit forskningsprojekt faktisk var betydeligt mere givende at udspørge »verdens bedste kriminologer« om deres egen hverdag og deres private liv end om deres professionelle viden.

En del af forklaringen herpå er internationaliseringskravet eller internationaliseringsønsket. Kriminologerne befinder sig i stedet for på internationale konferencer; på studiebesøg i andre lande; bag skrivebordene hvor de kæmper med og bruger tid på at få deres artikler oversat til engelsk, tysk og fransk; i komiteer og råd i internationale organisationer.

Jeg er også chokeret over, at man i Danmark laver forskeruddannelser på 8-10 år, hvor et af kravene for en dansk forsker in spe bliver, at han eller hun skal opholde sig et halvt år på et engelsk universitet, eller på et tysk eller fransk

– i hvert fald et udenlandsk, medens der er ikke noget krav om at man skal opholde sig et halvt år i det *danske* samfund *uden for universitetet*, altså ikke noget med praktik. Det anses kun nødvendigt for børn i folkeskolen, og da kun en uge eller to i løbet af et 9-årigt skoleforløb. Der er efter min mening tale om en universitær selvtilstrækkelighed, som nu er i færd med at blive suppleret med og yderligere indkapslet af en international selvtilstrækkelighed som på længere sigt er livsfarlig for samfundsvidenskaberne, herunder de kriminalistiske.

Min, uhyre simple og naive, pointe kan måske udtrykkes på den måde, at vi har så travlt med at være og blive internationale, at vi bliver dummere og dummere, og derved får mindre og mindre substans at være internationale omkring. At deltage i – og at foretage deltagerobservation i den nationale og lokale virkelighed er en form for aktivitet, der passer vældig dårligt sammen med den internationale aktivitet.

»Internationaliseringen« vil bl.a. have en tendens til at fremme kvantitative studier på bekostning af kvalitative, fordi de er »lettere sammenlignelige« og mindre krævende over for den ansvarlige forskers kontinuerte lokale tilstedeværelse. De internationale offer- og selvrapporteringsstudier er et illustrativt eksempel herpå, selv om det retfærdigvis må nævnes, at enkelte af deltagerlandene, bl.a. (kun?) Finland, har været så forstandige at supplere disse kvantitative studier med kvalitative.

De internationale offer- og selvrapporteringsstudier er samtidig et eksempel på et stykke internationalt forskningssamarbejde, hvor de ressourcer i form af kriminologer og penge, der er investeret og fortsat investeres i det, efter min opfattelse overhovedet ikke står i forhold til udbyttet – et udbytte som jeg mener er meget beskedent i forhold til hvad vi ville have kunnet udlede og aflede af forudliggende kriminologisk forskning.

Desuden mener jeg, at man i de mange bøger og artikler, der er kommet ud af den internationale studie synes at have overset en af de vigtigste sammenhænge: Der foreligger i de indsamlede data fra offerundersøgelserne en, omend ikke undtagelsesfri, så dog en ganske klar tendens til, at kriminaliteten er stigende med stigende folketal. Især synes der at eksistere en skillelinie mellem samfund med over og under 10 millioner indbyggere. Når denne sammenhæng er vigtig, har det bl.a. at gøre med, hvordan den internationale udveksling af kriminologisk viden bør foregå. Det ræsonnement, der fremføres af de mest svorne »internationalister«, går gerne ud på, at det lille land med små ressourcer gør klogt i at hente kundskab i de store lande.

Man kan rejse spørgsmålet, om det ikke forholder sig stik modsat, dvs. at det snarere er de store lande, der gør klogt i at hente kundskab i de små lande. Det er jo de små lande, der kan opvise den mindste kriminalitet og som derfor kriminalpræventivt har mest at byde på. De nordiske lande har mere at byde på end f.eks. England, Tyskland og Frankrig, der igen har mere at byde på end USA.

Selv ikke delargumentet med de små og store ressourcer forekommer mig overbevisende. Det forudsætter at ressourcer skulle kunne lade sig måle i form af antal

stillinger, penge o.lign. Der er imidlertid meget, der taler for at et samfunds grad af ubegribelighed og kompleksitet dels i sine kvantitative aspekter vokser mere end eksponentielt i forhold til samfundets størrelse, dels i sine kvalitative aspekter skifter karakter. Et samfund med 5 millioner indbyggere og med 5 kriminologer og 5 millioner kroner til rådighed kan følgelig hævdes ressourcemæssigt at være bedre udrustet end et samfund med 50 millioner indbyggere og 100 kriminologer og 100 millioner kroner til rådighed. Helt konkret kan man gøre gældende, at kriminologerne og andre samfundsforskere i de små samfund i højere grad end i store samfund har den fordel, at de kan gøre direkte erfaringer og tillægge disse en større vægt, dvs. bruge sig selv som antropologer og ikke kun være henvist til en rolle svarende til nationaløkonomens.

Under alle omstændigheder er det stærkt kvantitative syn, der ligger på kundskab, når man taler om ressourcer i små og store samfund som på ovennævnte måde, problematisk. Man kan befrygte, at hvis man opretholder denne ingeniørmæssige måde at se verden på, så overlader man den mere betydningsfulde og nyskabende beskrivelse og forståelse af sociale problemer helt til forfattere og journalister.

I bestræbelserne på at blive og være international sker der i bedste fald det, at forskeren skubber et lag af assistenter ind mellem sig selv og forskningens genstand og/eller erstatter sit eget fintfølede og bredspektrede sanseapparat med det umådeligt mere indsnævrede og grovkornede instrument, der kaldes for spørgeskemaer. I værste fald sker der det, at kriminologer helt eller næsten helt ophører med at forske. Det bliver kun til lidt skriveri og opkog på gamle papers i fly og tog på vej fra det ene møde til det andet. Internationalisering reducerer forskning og den presser den forskning ud, hvor forskeren har tæt og langvarig kontakt med det der forskes i.

Lad mig så yderligere tilføje, at jeg ikke blot ser dette som et problem omkring *empirisk* kriminologisk forskning. Det er også et problem for og omkring *teoretisk* kriminologisk forskning, eller lænestolsforskning som det en overgang foragtelig blev kaldt.

Den estiske forfatter, digter og filosof Jaan Kaplinski har for nylig (Politikens Kronik, 12. april 1994) berettet om, hvordan en af hans bekendte i Moskva engang i 70'erne fremhævede at han og hans kolleger befandt sig i en ejendommelig situation sammenlignet med deres vestlige kolleger: »Vi har ikke til vores rådighed den enorme mængde information, som man har i Vesten. Derimod har vi mere tid og arbejdsro, vi kan uhindret beskæftige os med tænkning, udvikle vore tanker i fred og ro hvis de altså ikke er åbenlyst »sovjetfjendtlige«.« Efter hans mening levede de som munke i et middelalderligt kloster, og han fremhævede overfor Kaplinski, at der opstod mange værdifulde og frugtbare tanker i klostrenes ro og afsondrethed. Han var selv et godt eksempel på en sådan afsondret, selvstændig tænkner: han var ansat på et eller andet institut, hvor

der ikke krævedes noget særligt af ham, han kunne opholde sig meget hjemme og på biblioteker. Han kunne sidde og skrive sine originale og interessante essays om kulturhistorien. Lønnen var beskednen, men han var selv beskednen og i og for sig tilfreds med sin tilværelse.

Semiotikeren Henri Broms har også beskrevet den gamle østeuropæiske tænkekultur. I det af kommunisterne beherskede Østeuropa havde folk i almindelighed ikke travlt, der var tid til samtale, til eftertænkning, til læsning. Henri Broms mindes hvorledes de i timevis, sågar i dagevis kunne sidde i fuldstændig ro sammen med deres værter og fundere over filosofiske og samfundskulturelle spørgsmål. Der filosoferedes givetvis langt mere i Øst end i Vest.

For det meste førte denne filosofien ikke til noget. Den var et ritual, eller underholdning for de intellektuelle. Den søgende ånd, som var ophav til den vestlige filosofi og til grundvidenskaben, levede længe i den kommunistiske verden. Selv om selve filosofien dér af ideologiske årsager befandt sig i en undertrykt position, var eksempelvis matematikken og fysikken bestandig på niveau med eller over det niveau, der frembragtes i vesten.

Kaplinski konkluderer: »Det er meget muligt, at grundvidenskaben og filosofien er områder, der bedst kan udvikle sig i samfund, hvor menneskene har tilstrækkeligt med tid, hvor man ikke er interesseret i uden videre at ombytte tiden med penge, videnskaben med teknologi, men hvor man lader den vokse og udvikle sig til tanker. Tanken vokser ud af tiden, kræver tid. Når man begynder at spare på tiden, når tiden bliver en begrænset ressource, så rækker den ikke længere til tanker.«

De vestlige samfund værdsætter handling langt mere end tanker, og tanker mere end selvstændig tænkning. Tankevirksomheden anses for spild af tid, for en ineffektiv måde at bruge tiden på. Tanker bliver således en vare, og produktionen af denne vare koncentrerer på ganske få hænder. Tanken opstår ikke længere af menneskets egen tankevirksomhed, af dets grublerier – den anskaffes fiks og færdig fra bøger, radio, tv. Der er et så rigeligt udbud af færdige ready-made tanker, at man ikke behøver at gøre sig dem selv, at samle dem derhjemme – ligesom nutidens vesterlænding ikke fremstiller sit eget tøj eller bager sit eget brød.

I dette tilfælde er det stillet op som forholdet mellem Øst og Vest som det var engang, men mere principielt handler det jo om to samfundstyper, samfund hvor mennesker har megen tid og samfund hvor mennesker har mange penge. Oversat til problematikken her handler det derfor også om forskerens placering i forhold til det nationale og internationale, det lokale og globale. Skal han eller hun satse på TID og TANKER, og derved det lokale og nationale, eller PENGE og HANDLING og derved det globale og internationale.

For et stykke tid siden deltog jeg i et lille møde mellem sociologer fra Dan-

mark, Norge, Sverige og Finland. For hvert af landene blev deltagerne bedt om at nedskrive navnene på de sociologer – uanset om de var formelt uddannede som sådanne eller ej – der mest dybtgående og nyskabende havde tænkt og teoretiseret over samfundets og det sociale livs væsen. Det er lidt bemærkelsesværdigt synes jeg, at der som den første på listen i samtlige fire lande fremhævedes personer – og jeg vil ikke nævne navnene på dem her – som man sjældent eller aldrig møder på internationale konferencer; som det i det hele taget er meget vanskeligt at komme i kontakt med, fordi de ikke svarer på breve eller sidder ved deres telefoner; og som tilbringer så meget tid de kan slippe af sted med i små udkantslandsbyer og/eller hjemme hvor de bor, væk fra universiteterne.

Kaplinski afslutter sine funderinger om Øst-Vest med at sige: »Det er vigtigt for Vesten, at der rundt omkring den bevares et bælte af halvvejs udviklede folkeslag, hvorfra den kontinuerligt kan få et supplement til sit hjernepotentiale.«

Jeg kan oversætte dette til: Det er vigtigt for det internationale samarbejde inden for kriminologien, at der rundt omkring bevares et bælte af halvvejs udviklede kriminologer og kriminologisk forskning, hvorfra det internationale samarbejde kan få et supplement til sit hjernepotentiale.

Disse halvvejs udviklede kriminologer bliver – bør være – sjældne gæster på internationale konferencer, og vi vil heller ikke – bør ikke – se så meget til dem på universiteterne. Vi skal og bør give dem mulighed for at tilbringe deres tid i fængslerne, på politistationerne, i deres hjem, i det lille hus i udkantslandsbyen, på gaderne, i ungdomsklubberne osv.

Noter:

1. Lettere revideret og suppleret indledning på det 11. Nordiske Kriminalistmøde i København, 6.–9. juni 1994, vedrørende temaet 'Internationalt kriminologisk forskningssamarbejde – nye muligheder og problemer'.
2. Digt kaldet »Huset hvor manden« af Knud Sørensen; dansk forfatter med bopæl på øen Mors, der ligger i Limfjorden i Jylland. Digtet er trykt i digtsamlingen »Samhørighed. Udvalgte digte 1965–1993«, Forlaget Samleren, 1994, s. 73–74.
3. Konklusion på en række møder og undersøgelser, hvori flere hundrede samfundsforskere har været involveret og som formentlig har kostet over 50 millioner kroner.

Adresse: Docent, dr.jur., mag.scient.soc.

Flemming Balvig
Kriminalistisk Institut
Københavns Universitet
Skt. Peders Stræde 19
DK-1453 København
Tlf. +45 35 32 33 25
Fax. +45 35 32 33 34